

YURAK QON TOMIR VA ULARNING KASALLIKLARI

ADU o’qituvchisi Mutalipov Azizbek
ADU “Tabiiy fanlar fakulteti” Biologiya yo’nalishi
308-guruh talabasi Sultonmurodova Gulnoza

Annotatsiya: Mazkur maqola yurak qon tomir tizimi, uning tarkibiy tuzulishi, funksiyasi va asosiy vazifalarini yoritadi. Shuningdek, maqolada yurak qon tomir tizimi kasalliklarining bugungi kunda dolzarb muommoga aylanganligi haqida fikrlar keltirilgan. Ularni tabiiy va sun’iy yo’l bilan davolash haqidagi ma’lumotlar berib o’tilgan.

Kalit so’zlar: yurak funksiyasi, yurak-qon tomir tizimi kasalliklari, ichki sekretsiya bezlari, arteriya qon tomiri, venoz, infarkt, insult, ateroskleroz.

Abstract: This article describes the cardiovascular system, its structure, function and main tasks. Also, the article contains ideas about the fact that diseases of the cardiovascular system have become an urgent problem today. Information about their natural and artificial treatment has been provided.

Key words: heart function, diseases of the cardiovascular system, endocrine glands, arterial blood vessel, venous, heart attack, stroke, atherosclerosis.

Аннотация: В данной статье рассматривается сердечно-сосудистая система, ее строение, функции и основные задачи. Также в статье содержатся мысли о том, что заболевания сердечно-сосудистой системы сегодня стали актуальной проблемой. Приведена информация об их естественном и искусственном лечении.

Ключевые слова: функция сердца, заболевания сердечно-сосудистой системы, желез внутренней секреции, артериальный сосуд, венозный, инфаркт, инсульт, атеросклероз.

KIRISH: Bugungi kunda tana funksiyalaridagi o'zgarishlarni, patologik holatlarning og'irligini erta tashxislash va davolash samaradorligini kuzatish uchun yuqori samarali mahalliy usullarni yaratish dolzarbdir. Ushbu muammoni hal qilish yo'llari patologik jarayonning rivojlanishining boshlang'ich bo'g'ini bo'lgan hujayrali tizimlarning patofiziologik reaksiyalarini o'rganish yo'nalishi bo'yicha boradi. Bunday hujayra tizimlaridan biri qon va uning hosil bo'lgan elementlarining, xususan, eritrotsitlarning elektroforetik harakatchanligi bo'lishi mumkin.

MUHOAMA VA TAXLIL. Hozirgi vaqtga kelib yurak-qon tomirlari tizimi kasalliklari dunyo miqyosida eng keng tarqalgan bo'lib, hech mubolag'asiz epidemiya tusini olgan. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti mutaxassislarining malumotlariga ko'ra yer yuzida yurak- qon tomir tizimi kasalliklari oqibatida har 32soniyada bir o'lim sodir bo'layabti. Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari orasida

eng ko'p o'limga olib kelayotgan kasalliklariga yurakning ishemik kasalliklari(bu esa o'z ichiga birinchi navbatda yurak xuruji, stenokardiya, miokard infarkti, to'satdan koronar o'lim, postinfarktli kardioskleroz)kabi kasalliklarni o'z ichiga oladi .

Yurak qon-tomir sistemasi kasalliklari — yurak, arteriyalar va venalar kasalliklari. Ular juda ko'p va xilma-xil. Bu kasalliklarning ba'zilari (revmatizm, miokardit va boshqalar)

yurakni, ayrimlari arteriya (ateroskleroz) yoki venalarni (mas, tromboflebit), boshqalari butun yuraktomir sistemasini shikastlaydi (gipertoniya kasalligi).

Yurakning ishemik kasalligi yurak muskullarining qon bilan yetarli ta’minlanmasligidan vujudga keladi. Asosan, yurak toj arteriyalarining aterosklerotik o’zgarishlarga uchrashi, spazmp, shuningdek, ular bo’shlig’ida qonning (ivib) laxta bo’lib cho’kish (tromboz) va boshqalar oqibatida kelib chiqadi.

Arterial gipertoniya Yu,t.s.k. orasida eng keng tarqalgani bo’lib, katta yoshli odamlar orasida ko’p uchraydi. U miokard infarkti, insult, yurak yetishmovchiligi kabi ko’pincha o’lim yoki nogironlikka sabab bo’ladigan asosiy patogenetik omil hisoblanadi.

Arterial gipotoniya (gipotoniya kasalligi) — nisbatan kam uchraydi. U arterial gipotoniya sindromi tarzida ko’pgina yuraktomir tizimi kasalliklarida (miokard infarkti, kardiomiopatiya, miokardit), nevrozlar, gipotireoz, insultdan keyin kuzatiladi.

Klinik amaliyotda yurak muskullarining yallig’lanishi — miokardit va yallig’lanmay zararlanishi — miokardiodistrofiya ko’proq kuzatiladi. Endokardit (yurak ichki qavatining yallig’lanishi) revmatizm va boshqalar orttirilgan yurak poroklarita sabab bo’ladi. Lerikardit kam uchraydi.

Yurakning ishemik kasalligi, miokardit va miokardiodistrofiya, shuningdek, nevroitik holatlar natijasida yurak aritmiyalari vayurak blokadasi sodir bo’lishi mumkin. Yurak aritmiyalari yurak qisqarishlari (urishi)ning tezlashishi (taxikardiya) yoki sekinlashuvi (bradikardiya), yurakning navbatdan tashqari qo’shimcha qisqarishi (ekstrasistoliya); yurak urishining to’satdan tezlashuvi (parok sizmal taxikardiya); yurakning har xil vaqt oralig’ida noto’g’ri qisqarishi (tebranuvchi aritmiya) va boshqalarda namoyon bo’ladi. Yurak blokadasi yurakning o’tkazuvchi sistemasida nerv impulslari o’tishining buzilishi (mas, bo’lmachalardan qorinchalarga yoki Gis tutami oyoqchalariga impuls o’tishining uzilishi)dan iborat.

Nevrozlar tufayli yurak nerv apparati faoliyati buzilganda aritmiyalar bilan birga, yurakda sirqillaydigan, sanchadigan, jazillaydigan og’riq sezgilari ham paydo bo’ladi. Ateroskleroz va gipertoniya kasalligi arteriya tomirlarining keng tarqalgan xastaliklaridan bo’lib, aksariyat ular birga kechadi. Ateroskleroz toj tomirlaridan tashqari, aorta va uning yirik shoxlari, jumladan, buyrak arteriyasi, miya tomirlari (qarang Insult), qo’loyoqning periferik tomirlarini ham zararlaydi. Arterial tomirlarning yallig’lanishi — arteriitlar ko’proq infeksiyon (masalan, zaxm, sepsis) va allergik (qarang Zardob kasalligi) hamda kollagen kasalliklar tufayli yuzaga keladi. Klinik shakli obliteratsiyalovchi endarteriit, aorta panarteriiti va h.k. Venalarning varikoz kengayishi va tromboflebit vena tomirlarining ko’p uchraydigan kasalliklaridan.

Yurak yetishmovchiligi yurakning o’ziga yuklangan to’la hajmdagi funksional yuklamani bajara olmasligini ko’rsatuvchi patologik belgilar (terining ko’karishi, nafas qisishi, oyoq shishib qolishi va boshqalar) bilan namoyon bo’ladi; biror ish qilayotganda nafas qisib qolishi patologik alomat hisoblanadi.

O’tkir yurak yetishmovchiligi — juda xavfli, lekin kamdan-kam uchraydi. U kutilmaganda yoki to’satdan nafas qisib, bo’g’ilish (qarang Yurak astmasi) xuruji bilan kechadi.

Ko’pchilik Yurak-tomir sistemasi kasalliklarisk. oqibatida yurak muskulining qisqarish funksiyasi hamda tomirlar devori muskul qavatining qisqarish quvvati susayadi. Natijada organizmda qon aylanishi buziladi. Bu omillarning qay biri ustun bo’lishiga qarab yurak yoxud tomir yetishmovchiligi vujudga keladi.

XULOSA. Hozirgi kunda yurak qon tomir kasalliklari ko’payib bormoqda va shu bilan birga yosh jihatdan ham ertaroq uchramoqda. Shu tufayli insonlar o’zlaridagi tug’ma yoki ortirilgan yurak qon tomir kasalliklarini ertaroq aniqlash maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. O’. B. Sharapov. Ichki kasalliklar. Abu Ali ibn Sino. T., 1994.
2. K. Bahodirov. Ichki kasalliklarda tashxis va diagnostika. T., 1993.
3. L.S. Zalikina. Bemorlarning umumiy parvarishi. T., 1995.
4. N.M. Kamolov. Ichki kasalliklar. T., 1996.
5. V.A. Galkin. Ichki kasalliklar. T., 1989.
6. E.Y. Qosimov. Ichki kasalliklar propedevtikasi. T., 1998.